

tic així, en català, que la forma cast. i fr. amb *-a-* (cast. *de aquí a -fr. d'ici à -*): «si, d'aquí un quant temps, Déu m'ha volgut per a ell, em farà monja», Coromines (*L'Amor Traïdor*, així l'autògraf, vi, 1.ª ed., p. 116); en canvi cal «d'aquí a aquí» 'de tant en tant, a cada pas, cada moment', locució familiar però viva fins en escrits de bons autors de dial. central (Coromines, *Diari del viatge a Viena*, 1933). Barceloní familiar *pørkinøylä* 'llençat per qualsevol lloc, tirat per terra', que costa d'escriure i d'explicar: «en el tumult passat, la llàntia havia anat *per-qui-en-enllà*, i la llum negra s'era apagada», Maragall (*En. d'Ofterdingen*, O. C., B. Per. I, 634a).¹⁶ *Aquí-part* 'més enllà d'allò' Segre Mitjà (Gavarrà, 1957), on *part* és l'arcaica preposició per dir 'més enllà de', ll. *ultra*, però encara interessa més de veure que *aquí* no hi té el sentit de 'ací' sinó el correcte intermedi ('per ací a la vora'). Men. *aquí alt* = *aquí dalt* (AFerrer Ginart, *Rond.*, 212); *aquí deçà* 'ençà': «MARE: De poc temps *aquí-dèsà* / no parexes sa mateixa», Bart. Crespi, *Allota Enganada*, 15.

Hipocorístics balears: *a-su-quí* mall., també ampliat pintorescament en *əsukinos* 'ací precisament, ací dins' (sentit a Cabrera, posant de relleu la col·locació dins la illeta, i no pas a Mallorca, etc., 1964). A Eivissa la més freqüent és *aquineta*: *s'encontra əkinəta*. St. Llorenç de Balàfia; «aquineta hi ha un pelat d'una coma», i altres cops *aquinetes* simplement equivalent de 'ací', StCarles de Peralta (1963).

ASTÍ, adverbial equivalent de 'aquí, lloc on ets tu, indret ací prop', que s'ha usat només a Ribagorça i al llarg de la ratlla d'Aragó. L'he sentit molt pertot al llarg de tota la vall de la Ribagorçana, fins a Fraga (BDC iv, 38); sovint a tota la Vall de Bof, on distingeixen almenys tres gradacions d'adverbis de lloc: no hi ha mai confusió entre *astí* i *astí*,¹⁷ aquest expressant no sols el lloc on ets tu o vora on ets tu, sinó també llocs d'escassa proximitat però que hom fa notar que no són enterament allunyats: «*astí*, al Pont» (de Suert) (Taüll, 1953); tinc idea d'haver-ho sentit també a Nanasp o Flix, i com que *AicM* en cita un cas en un dels mss. de Sermons de StVicentF això seria senyal que a princ. S. xv s'hauria usat cap a Morella (suposo no València), cosa que ja lligaria.

El fet és que també s'estén molt enllà a l'Oest per les valls de l'Alt Aragó, i a San Juan de Gistau vaig sentir «por *astí* siempre baixa augua» (1965); ara bé el mot figura en els *Fueros de Aragón* de fi S. XIII: «pues que tal paga fore feita --- d'e<n>tonç enant los judíos sean destreitos render les cartas a los deudores», on el ms. *b* ho reemplaça per *d'astí avant*, «non sia en testimonio recebido de *astí* avant» en el mateix ms. *b*, «dar la mitat de todas las cosas partidas, sacadas de *astí* las expensas» en un altre ms. foral de Saragossa.

L'ètimon d'aquest adv. és el ll. ISTĪC 'aquí on ets tu' (com ja se n'adona Tilander, *Fueros de Aragón*, pàgines 101, 102, 369; *Homen. Rubió i Lluch* I, 331ss.), però inútil suposar *ad istic*: és el mateix canvi de *e- > a-*, ja explicat supra a propòsit d'aquest, i amb el mateix tipus d'accentuació que en *això*, *allò*, *allí*,

allà, etc.

AQUÈN, adv. ant. 'd'aquí', 'del lloc citat', 'd'això', provinent, com el cast. ant. *aquèn* (després *aquende* per aglutinació) i el port. *aquém*, de la combinació llatina vg. ECCUM HINC, formada amb el ll. HINC 'd'ací' [S. XIII]: «si lo leyn --- se trencarà --- lo senyor del leyn --- pot portar l'aver en altre leyn --- ab que no tric molt d'aver aquel altre leyn, ne de moure *aquèn*», *CostTort.* (Ol., p. 462). Més sovint es canvia doblement: sigui afegint-hi la preposició *de*, implicada per aquesta acc., sigui donant-li accs. de lloc molt pròximes a aquesta, sigui amb tots dos fets alhora. Amb *de*: «tantost *d'aquèn* lo van leyn, / entre dos puigs han lo lansat», *Lleg. Rim. Sevilla*, v. 699, «deu-lo metre en la galea --- e aquí tenir ferrat e pres --- e exit fora-l Grau, deu-lo desferrar, però que sia ja en tal loc que no-n pusca exir ne *d'aquèn* fugir», *CostTort.* (id., 445); «lo senyor Rey --- assegura tots e sengles mercaders --- qui ab naus --- en les parts de Alexandria --- navegaran, o *d'aquent*, mercadejant o tornant, portaran, vendran o trametran aquelles --- mercaderies que ells volran», *Consolat* (ed. Moliné, p. 215); «gita-t de ací avall e creuran en tu --- e Jhesús respon --- *Non temtabis Dominum* --- Són alguns que fan tan grans abstenències que-s giten *d'equèn* avall, e cahen e perden l'enteniment», StVicentF (*Quar.*, 46.176); «vench-se-n a Barcelona, e tots los sarrahins gitats *d'aquèn* ---», *Gesta Comitum*, 121.32; i veg. encara en el ms. de la primera meitat S. XIII que he citat per a *aclamar* (CLAMAR), *BABL* vii, 37.

Sovint por tenir el mateix significat, però en un context que igualment es podria entendre 'd'això': «con algun dóna a --- Veguer la meytat de la cosa que demana --- per ço que miyls sia defès --- la donació aque-la --- no val --- ne actió *d'aquèn* no --- 'n pot nàixer», *CostTort.* (83), «per lo mal que *d'aquèn* poria esdevenir Nés --- volem que s'observe que --- en un text legal eivissenc del S. xiv o xv (Macabich, *Feudal.*, 67). I d'això resulta que altres cops ja té clarament el sentit 'd'això': «aqueu qui té algunes coses a violari --- o *d'aquèn* deu aver los ussufruyts --- pot donar aquelles coses a sens», *CostTort.* (227); «ell és tengut a ells, totes aqueles penyores que té de son deutor, liurar --- e fer *d'aquèn* cartes, si les ne volen», id. (339); «complecsa totes les altres coses en lo dit tractat empreses, segons que en l'escrit *d'aquèn* feyt, largament és contengut», a. 1323, Finke (*Acta Ar.* III, 436) (encara un ex. val., de 1401, en el *Manual de Concells* cit. *Misc. Fa.*, p. 174).

En fi, altres vegades es passa de la idea de 'd'allà' a 'per allà' (tal com *passar-ne* pren sovint el sentit de 'passar-hi'): «Han encara franquea de caçar --- en mar e estayns --- e en aquests estayns no deu hom pescar --- si doncs algun ciutadà *aquèn* no passava o s'anava deportar, lo qual pogués --- pescar aytant com --- n'aurien ops», *CostTort.* (13); «si-ls dits camins s'engorgaran, que --- fassen aquels adobar, e que pagen, so que costaran d'adobar, aquells --- qui han carrera *aquèn* en lurs possessions», ross., a. 1323 (RLR xxxii, 60 545); més exs. d'aquest ús en el gloss. de les *VidesR.*